

Тема 7

Доход, печалба и индикатори за анализ дейността на банките

7.1 Прогнозиране на дохода и печалбата на банките

Уравнение за банковата печалба

Основен мотив (цел) на бизнесфирмите в пазарни условия е реализирането на печалба и максимизиране стойността (богатството) на акционерите. Банките като бизнесфирми също преследват тази цел. Опростено погледнато, размерът на печалбата може да се получи като от приходите се приспадат разходите, свързани с дейността на банките, т.е.:

$$\text{Банкова печалба} = \text{Приходи} - \text{Разходи}$$

Главният източник на приходи са лихвите, които банките получават от различните видове активи (главно заеми), а на разходите - лихвите, плащани върху банковите пасиви (главно депозити)¹. Разликата между съотношенията лихвени приходи/лихвоносни активи и лихвени разходи/лихвоносни пасиви е известна под наименованието *лихвен спред*.² Функционирането на банките, както и на много други фирми, е свързано освен това и с разходи за персонал и други оперативни разходи.

Същевременно обаче, както бе изяснено в тема 6, капиталовата структура на банковите фирми се отличава с висок ливъридж, т.е. банковите мениджъри оперират главно с привлечен и далеч по-малко със собствен капитал. Оттук следва, че те трябва в значителна степен да се съобразяват и с интересите на депозиторите, в основата на които стоят *ликвидността* и *сигурността*. В този контекст често се

¹ В този контекст, банковият бизнес шеговито е бил наричан в миналото „*бизнес 3 – 2 – 1*“. Той се реализира при лихвен процент по заемите - 3%, депозитна лихва - 2%, а банката като посредник „взема от играта“ 1%. Тази ирония, свързана с простотата на банковото дело отдавна няма нищо общо с реалната банкова практика.

² В практиката този показател често се интерпретира и като превишение на лихвения процент по активите (заемите) над лихвения процент по пасивите (депозитите), т.е. $\text{spread} = r_l - r_d$.

поставя един важен въпрос: съществува ли разумен предел на печалбата, който не застрашава стабилността на банковите институции?

Основно правило и гаранция за финансовата стабилност на всяка банка в дългосрочен план е: общият обем на предоставените заеми (Loans) да е равен на общия обем на привлечените спестявания във формата на депозити (Deposits), т.е. $L=D$. Изхождайки от това „златно правило”, банките могат да прогнозират размера на своята печалба чрез следното уравнение³:

$$\pi = (r_1 \cdot L) - (r_d \cdot D) - (c \cdot D), \quad (7.1)$$

където:

π – печалба на банката;

r_1 – среден лихвен процент по предоставените заеми;

L – обем на предоставените заеми;

r_d - среден лихвен процент по привлечените депозити;

D – обем на привлечените депозити;

c – оперативни разходи на единица депозит.

От „златното банково правило” следва, че в горното уравнение L може да се замести с D , в резултат на което то придобива следния опростен вид:

$$\pi = (r_1 - r_d - c) \cdot D \quad (7.2)$$

Изискването за задължителни резерви усложнява в известна степен уравнението за банковата печалба. Както бе изяснено в тема 6, обемът на средствата, които следва да бъдат държани под формата на задължителни резерви (R) се изчислява по формулата:

$$R = t \cdot D, \quad (7.3)$$

където t е процентът на задължителните резерви, определян от управителния орган на съответната централна банка.

³ Вж.: Jafee, D. Money, Banking and Credit. Worth Publishers Inc., New York, 1989, p. 259.

Въвеждането на задължителни резерви променя и „златното банково правило”, т.е.:

$$L + R = D \quad (7.4)$$

Оттук следва, че:

$$L = D - R = D - t.D = (1-t).D \quad (7.5)$$

След като заместим L с $(1-t).D$ в уравнение 7.1 се получава:

$$\begin{aligned} \pi &= r_1[(1-t).D] - r_d.D - c.D = r_1.D - r_1.t.D - r_d.D - c.D = \\ &= (r_1 - r_1.t - r_d - c).D \end{aligned} \quad (7.6)$$

Политиката на задължителни резерви, провеждана от ЦБ, усложнява в известна степен управлението на лихвения спред от страна на търговските банки. Например при увеличаване нивото на задължителните резерви, за да се запази размера на банковата печалба, следва да се увеличи и лихвеният спред. Банковата практика показва, че като отговор на промяната в нивото на резервите, търговските банки прибягват именно към такова решение.

Детерминиращи фактори на банковата рентабилност

Уравнение 7.6 показва, че обемът на банковата печалба се определя (детерминира) от два много съществени фактора:

- 1) Сумата на привлечените спестявания под формата на депозити;
- 2) Печалбата на банката за всяка единица депозит, изчислена от разликата

$$r_1 - r_1.t - r_d - c.$$

От своя страна, от особена важност за печалбата на банката за всяка единица депозит са следните два фактора⁴:

- Гъвкавото определяне на лихвените проценти по заемите и депозитите от страна на банковите мениджъри, т.е. ефективното управление на лихвения спред;

⁴ Факторите са два, тъй като банковите мениджъри не могат да влияят върху процента на задължителните минимални резерви (t).